

Agnieszka Fluda-Krokos

Polska Akademia Umiejętności

Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie

e-mail: agnieszka.fluda-krokos@biblioteka.pau.krakow.pl

 <https://orcid.org/0000-0002-0934-8965>

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Artificem commendat opus. Zbiory graficzne w zasobach bibliotek, archiwów, muzeów i kolekcji prywatnych” (Kraków, 18–19 listopada 2021 r.)

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.33.16>

Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk (dalej: Biblioteka Naukowa PAU i PAN) od początku istnienia (a wywodzi swoją historię od Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, założonego w roku 1856) gromadzi w swoich zasobach liczne wydawnictwa zwarte i ciągle oraz zbiory specjalne, otoczone szczególną estymą i troską. Dzięki licznym kontaktom z instytucjami nauki i kultury, zarówno krajowymi, jak i zagranicznymi posiada w swych zasobach liczne przykłady prac naukowych i dzieł sztuki. Jedną ze szczególnych kolekcji jest bezcenny zasób grafiki światowej i polskiej, liczący ponad 100 000 jednostek inwentarzowych. Wśród najcenniejszych wymienić należy dzieła Jacquesa Callota, Lucasa Cranacha, Albrechta Dürera, Rembrandta van Rijn, Petera Paula Rubensa czy Martina Schongauera. Niezwykłość kolekcji, jej historia oraz unikatowość na skalę światową, stały się impulsem do poświęcenia drugiej międzynarodowej konferencji organizowanej przez Bibliotekę¹ właśnie zagadnieniom związanym z grafiką.

---

¹ Pierwsza konferencja zatytułowana „Littera scripta manet. Zbiory rękopiśmienne w zasobach bibliotek, archiwów i muzeów” odbyła się w formie online w dniach 19–20 listopada 2020 r.

Pomimo wstępnych założeń, by spotkanie odbyło się w formie stacjonarnej, zdecydowano kolejno o jego hybrydowym, a w końcu – w związku z pogarszającą się sytuacją epidemiczną – zupełnie wirtualnym, odbywającym się tylko w formie online, charakterze. Zatytułowane *Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Artificem commendat opus. Zbiory graficzne w zasobach bibliotek, archiwów, muzeów i kolekcji prywatnych”* odbyło się zatem za pośrednictwem platformy Zoom w dniach 18–19 listopada 2021 r. Użyta w tytule łacińska sentencja tłumaczona jest jako „Dzieło sławi/chwali mistrza” wskazuje na wieloaspektowość i interdyscyplinarność, jakie związane są ze zbiorami graficznymi – od ich typów, poprzez problematykę dotyczącą kolekcjonerstwa, opracowania, przechowywania, ochrony i udostępniania.

Głównym organizatorem konferencji była Biblioteka Naukowa PAU i PAN, partnerem wydarzenia było Międzynarodowe Centrum Kultury (dalej: MCK). Patronatem honorowym objął wydarzenie Prezydent Miasta Krakowa prof. dr hab. Jacek Majchrowski, patronatem medialnym – portal Krakow.pl. Wydarzenie uzyskało też wsparcie w ramach programu Krakowskie Konferencje Naukowe, finansowanego przez Gminę Miejską Kraków. Ponadto patronatu udzielił: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz Stowarzyszenie Muzealników Polskich. Od strony naukowej opiekę nad konferencją sprawował Komitet naukowy w składzie: dr hab. Andrzej Betlej, prof. UJ (Zamek Królewski na Wawelu, Uniwersytet Jagielloński), prof. dr hab. Waldemar Deluga (University of Ostrava), prof. dr hab. Grażyna Jurkowlaniec (Uniwersytet Warszawski), dr hab. Katarzyna Kulpińska, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), prof. dr hab. Ryszard Otręba (Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie), dr hab. Piotr Oszczanowski, prof. UW (Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Uniwersytet Wrocławski), prof. Dr hab. Krzysztof Skórczewski (Polska Akademia Umiejętności), dr hab. Jolanta Talbierska (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie), dr hab. Arkadiusz Wagner, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), a o całokształt zagadnień organizacyjnych troszczyli się pracownicy Biblioteki: dr Agnieszka Fluda-Krokos (przewodnicząca), Magdalena Adamska, Anna Gąsior, Bartłomiej Stempin i Magdalena Walinowska. Stronę internetową wydarzenia przygotował Witold Brzoskowski, a za tłumaczenia na język angielski odpowiedzialna była Magdalena Stempin.

Z racji niestacjonarnej formuły spotkania i braku możliwości obrad i dyskusji w siedzibie Polskiej Akademii Umiejętności i Biblioteki Naukowej PAU i PAN, na ul. Sławkowskiej 17 w Krakowie, uczestnikom przesłano pakiety upominków (album wystawy „Rośliny i zwierzęta. Atlasy historii naturalnej w epoce Linneusza” zorganizowanej wspólnie z Międzynarodowym Centrum Kultury, na której prezentowane były m.in. grafiki ze zbiorów Gabinetu Rycin Biblioteki, i *Dziennik środkowoeuropejski na trzydziesty rok działalności Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie* – obydwie wydawnictwa przekazane

przez MCK, oraz katalogi rycin opracowywane przez pracowników Gabinetu Rycin i wydawane przez Bibliotekę Naukową PAU i PAN, a także gadzety konferencyjne i biblioteczne).

Po rozpoczęciu i powitaniu uczestników czynnych oraz gości przez dyrektora Biblioteki dr A. Fludę-Krokos, słowo wstępne wygłosił do zgromadzonych prof. dr hab. Jan Ostrowski, prezes Polskiej Akademii Umiejętności. Następnie rozpoczęły się obrady podzielone na sześć sesji (trzy dni pierwszego i trzy drugiego).

Pierwszemu blokowi, zatytułowanemu „Kolekcje” i podzielonemu na dwie części, przewodniczyła prof. dr hab. G. Jurkowlaniec. W części pierwszej wygłoszono pięć referatów. Dr hab. J. Talbierska podczas wystąpienia zatytułowanego *Między tradycją a współczesnością. Historyczne kolekcje grafiki i rysunku (na przykładzie Gabinetu Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie)* omówiła zagadnienia dotyczące funkcjonowania konkretnej kolekcji, ukazując je w interdyscyplinarnym kontekście. Z kolei Ilona Mażeikienė z Akademii Sztuk Pięknych w Wilnie oraz Narodowego Muzeum Sztuki w Wilnie przedstawiła temat *Kolekcja grafiki wileńskiej okresu międzywojennego w zbiorach Narodowego Muzeum Sztuki w Wilnie*. Druga z zagranicznych uczestniczek, dr Valentyna Bochkovska z Museum of Book and Printing of Ukraine w wystąpieniu *Graphics collection XVII–XX c. in Museum of Book and Printing of Ukraine* zaprezentowała bogatą kolekcję grafik – jej historię, udostępnianie oraz digitalizację. O losach jednej z polskich kolekcji opowiedział Robert Bartkowski (Muzeum w Gliwicach), przedstawiając referat pt. *Dawne Oberschlesische Museum in Głewitz a dzisiejsze Muzeum w Gliwicach*. Refleksja nad zachowanym dziedzictwem kolekcji grafiki nowożytnej i współczesnej, a zagadnienie tworzenia kolekcji poprzez dary zaprezentowała Kinga Migalska (Muzeum Narodowe w Krakowie) w wystąpieniu pt. *Dar Wacława Lasockiego w Zbiorze rycin Gabinetu Rycin i Rysunków Muzeum Narodowego w Krakowie – przyczynek do badań*.

Po przerwie, dzięki referatowi Agnieszki Szybalskiej (Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Szkoła Doktorska Anthropos IPAN), zatytułowanemu *Rosyjskie ikony drukowane z 2. poł. XIX i pocz. XX w. ze zdigitalizowanych zbiorów Państwowej Biblioteki Rosyjskiej w Moskwie. Perspektywy badawcze* przenieśliśmy się w krąg rosyjskiej sztuki sakralnej, oraz, za sprawą wystąpienia Magdaleny Herman (Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego) poznaliśmy przykład XVI-wiecznej kolekcji graficznej Jana Ponętowskiego (*Organizing print collections in the 16th-century – the case of Jan Ponętowski*). Dwa ostatnie referaty dotyczące kolekcji to opowieści Agnieszki Janczyk z Zamku Królewskiego na Wawelu – Państwowych Zbiorów Sztuki o wawelskich zbiorach graficznych (*Zbiory graficzne Zamku Królewskiego na Wawelu – historia, charakterystyka i perspektywy badawcze*) oraz Katarzyny Podnieśińskiej z Muzeum Narodowego w Krakowie, która przedstawiła zagadnienia związane z opracowaniem i charakterystyką interesującego zbioru z kolekcji Adolfa Sternschussa

(*Etykiety i opakowania na alkohole, słodycze, wyroby toaletowe i inne druki drobne z kolekcji Adolfa Sternschussa – opracowanie i charakterystyka zbioru*).

Po dyskusji i przerwie obiadowej odbyła się sesja II, również poświęcona kolekcjom, jednak referaty skupione zostały wobec motywów, a przewodniczyła jej dr hab. J. Talbierska. Rozpoczął kolejny przedstawiciel Muzeum Narodowego w Krakowie – Bogusław Ruśnica, prezentując temat *Kolekcja „Święci” w Gabinetcie Grafiki i Rysunku Muzeum Narodowego w Krakowie. Zagadnienia proveniencyjne*. Idąc tropem motywów religijnych, dr Izabela Przepalkowska (Uniwersytet Warszawski, Biblioteka Uniwersytecka, Gabinet Rycin) przedstawiła zagadnienia związane z *Rozwojem i kasatą Towarzystwa Jezusowego w świetle zespołu materiałów z biblioteki króla Stanisława Augusta*. Z kolei dr Ligia Henczel (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny) omówiła jeden z motywów obecny w kolekcji graficznej rzymskiej biblioteki Casanatense (*Wizerunki kobiet w zbiorach graficznych Biblioteki Casanatense w Rzymie*), a wraz z Iwoną Kalużą (BWA Wrocław Galerie Sztuki Współczesnej) mogliśmy przenieść się do Wrocławia w czasów mniej odległych i wysłuchać referatu *Archiva społeczne z zakresu powojennej grafiki przemysłowej. Zarys problemów badawczych historyczki/ka sztuki na przykładzie Państwowej Fabryki Wagonów „Pafawag” we Wrocławiu oraz Wrocławskich Zakładów Elektronicznych „Elwro”*.

W trakcie sesji trzeciej, nad którą czuwała dr Izabela Przepalkowska, referujący skupili się wokół autora i jego dzieła. I tak przedstawicielka Biblioteki Naukowej PAU i PAN Magdalena Adamska swoje wystąpienie poświęciła problemom badawczym nad rycinami Johanna Lutmy II, a Teresa Bobek, reprezentująca tę samą instytucję, opowiedziała o tematach i motywach obecnych w twórczości Bernarda Picarta w oparciu o grafiki z Gabinetu Rycin Biblioteki. Dwa kolejne referaty ukazały grafików także w innych rolach – Małgorzata Łazicka z Uniwersytetu Warszawskiego opowiedziała o drzeworytniku i drukarzu Crispinie Scharffenbergu, a dr hab. P. Oszczanowski, prof. UW (Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Uniwersytet Wrocławski) o George’u Heyerze z Wrocławia. Z kolei dr Julia Czapła z Instytut Historii Sztuki i Kultury Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie skupiła się w rozważaniach na dziele Adriaena Collaerta *Avium vivae icones*, zastanawiając się, czy można go traktować jako atlas zoologiczny. Tę część obrad zakończyło wystąpienie dr Doroły Kamisińskiej, badaczki niezależnej, która w referacie *Kobieta z „drzewkiem”*. *Polskie drzeworytniczki – ilustratorki „Tygodnika Ilustrowanego” w latach 1859–1899* przedstawiła nieznanne dotąd ustalenia dotyczące obecności kobiet w tworzeniu grafiki prasowej drugiej połowy wieku XIX.

Obrady drugiego dnia (piątek) rozpoczęła sesja pod przewodnictwem dr. hab. A. Wagnera (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) poświęcona ekslibrisom i projektom międzynarodowym. Rozpoczął ją referat przygotowany

przez prof. Martina Baeyensa z Belgii (School of Arts Gent Belgium)², zatytułowany *International projects in a digital age*, w którym autor podzielił się swoimi doświadczeniami związanymi z międzynarodową współpracą w dziedzinie sztuki cyfrowej, m.in. z artystami z Polski, także dotyczącą ekslibrisów cyfrowych. Po tym wystąpieniu pojawiły się te związane tylko z ekslibrisem. I tak dr A. Fluda-Krokos (Polska Akademia Umiejętności, Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie) przybliżyła zagadnienia związane z międzynarodowymi konkursami ekslibrisowymi w Polsce w ocenie uczestników, a Nelly Valcheva z bułgarskiej galerii Largo Art Ltd. opowiedziała o międzynarodowym konkursie na ekslibris organizowanym w Varnie (*International Exlibris Competition Varna – history and perspectives*). Z uczestnikami i obserwującymi obrady połączył się także dr Mark Ferson – przewodniczący New Australian Bookplate Society, opowiadając o kolekcjonerstwie ekslibrisów w Australii. Z kolei Olli Ylönen (Tampere University) opowiedział o kolekcjonerstwie i współpracy międzynarodowej dotyczącej ekslibrisów w Finlandii. Dwa ostatnie wystąpienia dotyczyły polskich kolekcji ekslibrisów: Aleksandra Krupa (Muzeum Zamkowe w Malborku) opowiedziała o kolekcji ekslibrisu współczesnego na zamku malborskim, a dr Bogumiła Celer (PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu) o kolekcji prof. Krzysztofa Walczaka ofiarowanej i przechowywanej w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu.

W przedostatniej sesji, której przewodniczyła dr hab. K. Kulpińska, prof. UMK, powrócono do zagadnień związanych z kolekcjonerstwem, tym razem skupiając się na problematyce techniki. O interdyscyplinarności ekspertyzy grafiki artystycznej opowiedziała dr Olivia Rybak-Karkosz z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Po kolekcję Stanisława Kostki Potockiego sięgnęła dr Małgorzata Bilozór-Salwa (Uniwersytet Warszawski, Gabinet Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie), prezentując „*En manière de dessin*”. *Ryciny imitujące rysunki*. Z kolei Agnieszka Zagrajek (Muzeum Narodowe w Krakowie) przedstawiła *Ikonoграфię drzeworytów ze zbiorów Muzeum Dom Jana Matejki, oddziału Muzeum Narodowego w Krakowie*, a mgr Maciej Wiczorek (Instytut Sztuki PAN, Szkoła doktorska Anthropos IPAN) zagadnienie perspektyw badawczych nad zdobnictwem graficznym pergaminowych dyplomów (*Odbitki graficzne na dokumentach pergaminowych*). Sesję zakończyła dr Zofia Maniakowska-Jazownik (Muzeum Narodowe w Krakowie), opowiadając i prezentując w referacie *Sztuka wynalazku. Physionotrace w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie* liczne przykłady tych niezwykłych portretów.

Dzięki ostatniej sesji, pod przewodnictwem dr A. Fludy-Krokos, zapoznano się z trzema przykładami sztuki graficznej z odległej Japonii i Chin. Jako pierwsza wygłosiła referat mgr Anna Walska-Golowska z Pedagogicznej

² Referat odczytała Pani Magdalena Stempin.

Biblioteki Wojewódzkiej im. Hugona Kollątaja w Krakowie, prezentując japoński teatr ilustracji – *kamishibai* – oraz możliwości jego wykorzystania w promocji czytelnictwa. Po sztukę japońską sięgnęły też pracownice Muzeum Narodowego w Krakowie – Ewa Sobiczewska i Marta Winiarczyk, przedstawiając *Kolekcję drzeworytów japońskich ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie z perspektywy konserwatora*. Ostatnim, zamykającym dwudniowe obrady referatem, było wystąpienie Marka Piszczka (Wydział Orientalistyczny Uniwersytetu Warszawskiego), który opowiedział o *Dzwonach, kottlach i inskrypcjach. Estampażowych wizerunkach rytualnych chińskich brązów w Muzeum Narodowym w Warszawie na tle chińskich zainteresowań epigrafia*.

Każdą z sesji kończyła ożywiona dyskusja, a dodatkowe podsumowanie spotkania przedstawiono na jego zamknięcie. Pomimo niestacjonarnej formuły pojawiły się liczne pytania do prelegentów, jak również ciekawe wymiany spostrzeżeń dotyczących wygłoszonych referatów.

Dwudniowe spotkanie online zgromadziło 34 badaczy z siedmiu krajów (poza Polską także z Australii, Belgii, Bułgarii, Finlandii, Litwy i Ukrainy), zaprezentowano 33 wystąpienia. Konferencja była transmitowana online na kanale YouTube Biblioteki Naukowej PAU i PAN (<https://www.youtube.com/channel/UCmMIBweZolGLvE3OfT5svVw>), gdzie można zapoznać się z przebiegiem obrad – kilka dni po zakończeniu wydarzenia odnotowano ok. 1500 wejść na nagrania. Bardzo bogaty program i wieloaspektowość zaprezentowanych tematów dowiodły, jak potrzebne było tego typu spotkanie – interdyscyplinarne, międzynarodowe, traktujące o zagadnieniach dotyczących grafiki ogólnie, jak i bardziej szczegółowo.